



ԲԱՆԻ ԳԻՒՏԸ

ԱՅՅԻՄ ահա միայն կրնանք ըստ մեր խոստման քանիմը խօսք զուրցել այս գիւտի մասին. հիմա երբ անցան այն առաջին տպաւորութիւններն և հանգարտութիւն մը՝ կամ լաւ ևս ընդհանուր թերտահաւատութիւն մը տիրեց՝ այժմ միայն կրնանք դատաստան մը կամ դիտողութիւն մ'ընել. դատաստան մը որ չէ կանխահաս, ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ թերթերու և Զորոս ամիս առաջ յիշատի զարմաշանք թէ ինչպէս փայլակի արագութեամբ այս ուրախալի լուրը տարածուեցաւ Եւրոպայի մէկ ծայրէն մինչև Ամերիկայի միւս ծայրը. այս բանս մեր զարմանքն աւելի գրգռեց՝ երբ տեսանք որ քաղաքական լրագրաց մէջ անգամ՝ ամենօրեայ խօսակցութեան նիւթ եղաւ այս գէպը. սակայն այս մասը գիւրին է բացատրել՝ երբ նկատենք որ այս տեսակ լրագիրներու համար՝ մեռնալ եղանակ մ'ըլլալով ձմեռնայինը՝ պաշար եղաւ իրենց ամենօրեայ յօդուածոց և Այլ ինչպէս բացատրենք բժշկաց այն ահագին շարժումն և գաղթականութիւնն ամէն աշխարհքէ. մանաւանդ երբ մտածենք որ համեստն Գոխ՝ իւր գիւտը հրատարակած ժամանակ՝ շատ ամփոփմամբ և չափաւորութեամբ խօսեցաւ իւր գեղին զօրութեան վրայ. օգտակար հրատարակելով զայն՝ թերեւ հիւծախտի առաջին վիճակին. սակայն այս ալ չստուգուելով՝ պէտք չէ ամենեւին գոխոյ յանցաւոր համարել:

Այսօր բժիշկը կը ճանչնան այս հուշակաւոր Աւիշին բազադուրութիւնը, որ ինչպէս կ'ըսեն՝ կը բաղկանայ քաղցրիտէ, և մշակմամբ այն հիւծախտի բակեղներուն՝ զորս գտաւ Գոխ 1883ին: Այս գիւտին ժամանակ մեծ աղմուկ ծագեցաւ, չփոթելով իւր ճանաչողական արժէքը, առողջաբանականին (Thérapeutique) հետ՝ զոր գեռ չունի, բացատրելով ըսածնիս՝ Գոխի բակեղը հիւանդի մը թուրին մէջ դիտուած՝ եղաւ և է այժմ նաեւ յայտնի նշան մը հիւծ-

ախտի, բայց ասով չենք կրնար գիտնալ թէ ինչպէս պէտք ենք ազ-
գու կերպով բժշկել իւր հիւանդութիւնը: Ահա այս նպատակին և
վախճանին համար կ'աշխատէր գերմանացի նշանաւոր բժիշկը: Հաս-
նեաւ համար երկու ճամբայ կրնար բռնել. կամ գտնել դեղ մը որ
թափանցելով մինչ 'ի թոքս՝ սպանանէր անդ անմիջապէս զմիբորոպն
ֆլուսակար, կամ գտնել ուրիշ դեղ մը՝ որ անուղղակի կերպով ըս-
պաննէր այս միբորոպը՝ իւր աճած ֆլուսեալ մասունքը՝ անյարմար ը-
նելով այլ ևս զինքը անուցանելու: Այս վերջինս թուէր թէ զտաւ
փոխ յետ անխոնջ աշխատանաց և բազմաթիւ փորձերու. սակայն
գոյազգարար այս դեղս ալ անյարմար կը թուի այժմ թոքային հիւժ-
ախտին. որ թէպէտ անյարմար եղաւ թոքային հիւժախտին՝ սա-
կայն ազգու եղաւ այտուցախտին (Lupus): Այտուցախտը ու-
րիշ բան չէ՝ բայց եթէ հիւժախտին պատճառած կերպերէն կամ
ձևերէն մին, ֆլուսելով յարակից մասունք ուր կը գոյանան. այս տե-
սակ հիւժախտը եթէ կարենան ենթակայ ըլլալ այտաբերի դարմա-
նոց (traitement)՝ կը կոչուին վիրաբուժական հիւժախտ: Այս տե-
սակ հիւանդութեանց դէմ՝ շատ օգտակար կերպով գործածուեցաւ
ֆոխի աւիշը: Հիւանդութիւնը ճանշնալէն վերջը՝ հիւանդին եր-
կու ուսոց մէջ տեղը կը ներարկեն (injecter) հեղուկին քանի մը
փոքր կաթիլները: Այս գործողութեան կը շարունակէ զօրաւոր ջերմ-
մը, սարսուռ և ընդհանուր յուզում մը: Մի և նոյն ժամանակ եթէ
հիւանդութիւնը այտուցախտ է՝ կ'ուռի, կը կարմրի և կը ցաւի. կամաց
կամաց ջերմը կը գաղրի, և ֆլուսեալ հիւսուածները չորնալով՝ կը
բաժնուին կը թափին: Սակայն եթէ նոյն այս դեղը գործածենք թո-
քային հիւժախտաւորի՝ պարագայները շատ տարբեր են: Թոքը չի
նմանիր քթի գործարանին՝ զոր կարենանք ուղածնուս պէս անխոր-
հրդաբար ուռեցնել և բորբոքել, և այն փոքրիկ մասունք՝ որը կը բաժ-
նուին թոքէն չորնալով՝ չունին ազատ համարձակ ճամբայ մը դուրս
ելնելու: Ահա այս է պատճառ այն ձախորդ փորձերուն՝ զորս կատա-
րեցին բազմաթիւ բժիշկը խեղճ հիւանդաց վրայ: Համառօտելով այժ-
մեան կարծիքը կը զուրցենք՝ որ ֆոխի դրութիւնը կրնայ գործա-
ծուիլ ըստ կամս արտաբերի կամ վիրաբուժական հիւժախտութեան
մէջ՝ բայց ոչ երբէք թոքային հիւանդութեանց, մինչև որ այս գեղին
յառաջ բերած անպատեհութեանց առաջը չառնուի: